

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Pavla Šámala, soudců Jaromíra Jirsy a Jana Wintra (soudce zpravodaj) o ústavní stížnosti **J. P.**, zastoupeného Mgr. Radkem Matoulkem, advokátem se sídlem Velké nám. 147/12, Hradec Králové, proti výroku I usnesení Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 1799/2023-518 ze dne 28. 6. 2023 a výroku II rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 30 Co 295/2022-479 ze dne 25. 10. 2022, za účasti vedlejší účastnice, **České republiky – Ministerstva spravedlnosti** se sídlem Vyšehradská 427/16, Praha 2, za kterou jedná Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových se sídlem Rašínovo nábřeží 390/42, Praha 2, **takto:**

I. Výrokem I usnesení Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 1799/2023-518 ze dne 28. 6. 2023 a výrokem II rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 30 Co 295/2022-479 ze dne 25. 10. 2022 bylo porušeno základní právo stěžovatele na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí podle čl. 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok I usnesení Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 1799/2023-518 ze dne 28. 6. 2023 a výrok II rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 30 Co 295/2022-479 ze dne 25. 10. 2022 se ruší.

O d ů v o d n ě n í

I. Stručné shrnutí podstaty nálezu

1. V tomto nálezu se Ústavní soud zabývá přiměřeností konkrétní výše odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění. Ústavní soud, navzdory své zdrženlivosti, shledal zcela nepřiměřený vztah mezi přiznanou výší odškodnění a způsobenou újmou. Stěžovateli se totiž v důsledku vazby, po jejímž výkonu byl zproštěn obžaloby, rozvinula těžká posttraumatická stresová porucha a další zdravotní obtíže, které ho do dnešního dne

téměř vyřadily z normálního života. Za to vše přitom po dlouhých letech soudního „ping-pongu“ získal odškodnění ve výši pouhých 448 080 Kč s příslušenstvím. Přiznáním takto nepřiměřeně nízké částky byl porušen ústavní princip tzv. plné náhrady újmy plynoucí z čl. 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

II. Rekapitulace průběhu řízení před obecnými soudy s důrazem na skutečnosti relevantní pro řízení před Ústavním soudem

2. Stěžovatel byl stíhán pro zvlášť závažný zločin zpronevěry podle § 206 odst. 1, odst. 5 písm. a) trestního zákoníku. V té souvislosti jej Okresní soud v Hradci Králové vzal do vazby usnesením ze dne 4. 6. 2012. Krajské státní zastupitelství v Hradci Králové poté dalo příkaz k propuštění stěžovatele z vazby, k čemuž došlo dne 2. 7. 2012. Městský soud v Praze (který byl nakonec místně příslušný k proběhlému trestnímu řízení) následně zprostil stěžovatele obžaloby rozsudkem ze dne 5. 9. 2013.

3. Pro úplnost Ústavní soud uvádí, že městský soud zároveň uznal stěžovatele vinným pro přečin úvěrového podvodu, který spočíval v uvedení nepravdivého údaje o výši příjmů při sjednávání úvěrové smlouvy na financování rekonstrukce rodinného domu. Stěžovatel úvěr řádně splácel a nepůsobil škodu, jak plyne z odsuzujícího výroku rozsudku. Trestní stíhání pro tento skutek nesouviselo s výkonem vazby, a tedy ani s trestnou činností, pro kterou byl stěžovatel zproštěn obžaloby.

4. Dne 3. 6. 2015 podal stěžovatel žalobu na zaplacení částky 5 000 000 Kč s příslušenstvím z titulu odškodnění podle zákona č. 82/1998 Sb., zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem (dále jen „OdšZ“). Stěžovatel podal žalobu poté, co svůj nárok neúspěšně uplatnil u Ministerstva spravedlnosti; odůvodnil ji tak, že mu v důsledku vazby vznikly vážné zdravotní problémy včetně posttraumatické stresové poruchy, sociální fobie, anorexie, insomnie, zvracení krve atd. K tomu jako důkaz doložil vícero lékařských zpráv. Zaslal také posudek o invaliditě, na základě kterého mu byl přiznán invalidní důchod III. (tedy nejvyššího) stupně se 70% mírou poklesu pracovní schopnosti.

5. Obvodní soud pro Prahu 2 nejprve rozsudkem ze dne 29. 2. 2016 odškodňovací žalobu zamítl. Nárok stěžovatele posoudil jako přiměřené zadostučinění za nemajetkovou újmu podle § 31a OdšZ, k jehož uplatnění je stanovena šestiměsíční subjektivní lhůta, která stěžovateli marně uplynula (§ 32 odst. 3 OdšZ).

6. Městský soud v Praze poté k odvolání stěžovatele zrušil rozsudek obvodního soudu usnesením ze dne 14. 6. 2016. Zdůraznil, že obvodní soud nárok stěžovatele posoudil chybně jako nárok podle § 31a OdšZ. Jedná se totiž ve skutečnosti o nárok na náhradu škody na zdraví v důsledku rozhodnutí o vazbě ve smyslu § 9 OdšZ, který promlčen není.

7. V novém řízení stěžovatel upřesnil žalobu a specifikoval, že žalovaná částka 5 000 000 Kč se skládá z 1 000 000 Kč z titulu bolestného a 4 000 000 Kč z titulu ztížení společenského uplatnění. Stěžovatel argumentoval nově také tím, že má být jeho nárok posuzován již podle občanského zákoníku účinného od 1. 1. 2014, což dovozoval z přechodného ustanovení § 3079 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „obč. zák.“). Dle jeho názoru jsou u něj dány důvody zvláštního zřetele hodné

pro použití nové právní úpravy (viz doplnění tvrzení stěžovatele ze dne 20. 12. 2016 č. 1. 93).

8. Obvodní soud dne 29. 6. 2017 žalobu stěžovatele zamítl pro nedostatek příčinné souvislosti mezi tvrzenou škodou a zaviněním státu, neboť podle obvodního soudu bylo trestní stíhání proti stěžovateli vedeno zčásti důvodně. Důvodnost trestního stíhání spočívala podle obvodního soudu ve skutečnosti, že byl stěžovatel následně odsouzen pro jiný trestný čin.

9. Nato však městský soud zrušil dne 28. 12. 2017 rozsudek obvodního soudu. Vytkl mu, že si k prokázání příčinné souvislosti neopatřil důkazy, především znalecký posudek.

10. Věc se tedy znovu vrátila k obvodnímu soudu, který rozhodl mezitímním rozsudkem ze dne 26. 9. 2018 tak, že základ žalobního nároku je opodstatněný. Městský soud však rozsudek znovu zrušil usnesením ze dne 28. 3. 2019, ve kterém vytkl obvodnímu soudu, že neprokázal příčinnou souvislost mezi výkonem vazby a újmou. Dále shledal za chybné právní posouzení obvodního soudu, který aplikoval obč. zák., ačkoli vazba byla vykonána ještě za účinnosti zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (starý občanský zákoník, dále jen „starý obč. zák.“). Posouzení podle obč. zák. by bylo možné, jen pokud by byly prokázány podmínky podle přechodného ustanovení § 3079 odst. 2 obč. zák., což se však nestalo.

11. Poté byl zpracován znalecký posudek ze dne 7. 6. 2021 k posouzení duševního stavu stěžovatele. Obvodní soud dále ustanovil znalkyni za účelem určení výše odškodného podle § 444 odst. 1 starého obč. zák. ve spojení s vyhláškou č. 440/2001 Sb. (dále jen „vyhláška“). Soud povolil rozšíření žaloby usnesením ze dne 16. 5. 2022 tak, že předmětem řízení je nadále částka 1 000 000 Kč na odškodnění bolesti a 15 000 000 Kč za ztížení společenského uplatnění.

12. Na základě těchto a dalších důkazů byl vydán rozsudek obvodního soudu ze dne 16. 5. 2022, který je již relevantní pro řízení před Ústavním soudem (byť není ústavní stížností napaden). Obvodní soud žalobě vyhověl co do částky 564 000 Kč. Ve zbývající části, tedy v rozsahu 15 436 000 Kč, žalobu zamítl. S odkazem na závazné právní názory městského soudu obvodní soud posoudil věc podle § 9 OdšZ. Odpovědnost státu za škodu způsobenou vazbou je dána za současného splnění tří podmínek, a sice 1) rozhodnutí o vzetí do vazby, ačkoliv trestní stíhání neskončilo pravomocným odsouzením poškozeného, 2) vznik škody a 3) příčinná souvislost mezi vzetím do vazby a škodou.

13. Z provedených důkazů soud zjistil, že zdravotní stav stěžovatele byl před vzetím do vazby dobrý. Ke dni 9. 5. 2022, tedy zhruba 10 let po skončení vazebního stíhání, byl stěžovatel pro svůj nepříznivý zdravotní stav nadále hospitalizován v Národním ústavu duševního zdraví. Stěžovateli byl přiznán III. stupeň invalidity, jelikož byl prokázán dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav zapříčiněný velmi těžkou posttraumatickou stresovou poruchou. Za dominantní příčinu všech obtíží stěžovatele označil soud ve shodě se znalci právě výkon vazby. Podle soudu si stěžovatel vazbu sám nezavinil, což mimo jiné plyne z toho, že v trestní věci od počátku spolupracoval (kromě toho, že byl zproštěn obžaloby).

14. Dále se obvodní soud zabýval výší odškodnění, kterou stanovil, jak je uvedeno výše, částkou 564 000 Kč. Vycházel přitom z úpravy podle § 444 odst. 1 starého obč. zák. a vyhlášky č. 440/2001 Sb. na základě přechodného ustanovení § 3079 odst. 1 obč. zák. Soud tedy převzal závěry znalkyně, která stanovila výši odškodnění podle vyhlášky.

Znalkyně využila možnosti zvýšení bodového ohodnocení podle § 6 odst. 1 písm. c) vyhlášky o 50 % a v rámci své diskrece konstatovala nejvyšší možnou míru odškodnění.

15. Bolestné bylo stanoveno ve výši 24 000 Kč (z žalované částky 1 000 000 Kč). Odškodnění za ztížení společenského uplatnění bylo stanoveno ve výši 270 000 Kč (z žalované částky 15 000 000 Kč). Dále soud výši odškodnění zvýšil na dvojnásobek, tedy na 540 000 Kč, jelikož shledal naplnění podmínky zvláště výjimečného případu hodného mimořádného zřetele ve smyslu § 7 odst. 3 vyhlášky.

16. Proti tomuto rozhodnutí podal stěžovatel odvolání. Ztotožnil se sice se skutkovými závěry obvodního soudu, avšak výši odškodnění považoval za zcela nepřiměřeně nízkou. Stěžovatel zejména shrnul mimořádné okolnosti jeho případu. Městský soud však veškeré závěry soudu prvního stupně potvrdil. K výši odškodnění uvedl městský soud, že obvodní soud postupoval správně podle platných právních předpisů. Přiznané odškodnění za ztížení společenského uplatnění považoval městský soud za „*přiměřené povaze následků a jejich předpokládanému vývoji, a to v rozsahu, v jakém jsou omezeny možnosti žalobce uplatnit se v životě a ve společnosti.*“ Výrokem I městský soud potvrdil rozsudek obvodního soudu, a to v rozsahu částky 448 080 Kč s příslušenstvím. Výrokem II ve zbytku potvrdil zamítavý výrok obvodního soudu. O náhradě újmy na zdraví stěžovatele tak bylo rozhodnuto pravomocně po více než deseti letech od jeho nezákonného vzetí do vazby.

17. Stěžovatel podal proti rozsudku městského soudu dovolání. Nejvyšší soud především uvedl, že bodový systém podle vyhlášky je použitelný a také ústavně konformní, pokud nezbavuje soud možnosti takto zjištěnou částku upravit a individualizovat odpovídajícím způsobem s přihlédnutím ke konkrétním poměrům poškozeného. Výši odškodnění shledal Nejvyšší soud přiměřenou. Výrokem I proto dovolání odmítl (po 11 letech od nezákonného rozhodnutí o vazbě stěžovatele).

III. Argumentace stěžovatele

18. Stěžovatel v ústavní stížnosti napadá výhradně rozhodnutí městského a Nejvyššího soudu. Namítá zejména porušení svých základních práv podle čl. 7 a čl. 36 odst. 1 Listiny. Má za to, že napadená rozhodnutí byla vydána v rozporu s principem tzv. plné náhrady újmy na zdraví, plynoucím z judikatury Ústavního soudu, na kterou také odkazuje.

19. Stěžovatel stručně uvádí, že jemu přiznaná částka je zcela nepřiměřená a hrubě neodpovídá fatálním důsledkům, které si ponese po zbytek života. Stěžovatel také uvádí, že při průměrné délce dožití mu *de facto* bylo přiznáno na zbytek života 803 Kč měsíčně. Namítá, že rozhodnutí soudů nejsou koherentní ve vztahu k obsahu spisu.

IV. Vyjádření účastníků a vedlejší účastnice

20. Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 25. 10. 2023 setrval na závěrech napadeného rozhodnutí. Argumentaci stěžovatele považuje za pokračující polemiku se skutkovými závěry obecných soudů. Dále uvedl, že princip plného odškodnění se „*pojí i se zásadou poskytované individuální spravedlnosti zohledňující mnohdy specifické okolnosti toho kterého případu*“. Z toho Nejvyšší soud dovozuje

ústavní konformitu napadeného rozhodnutí. Obsáhleji se pak vyjádřil k otázce přípustnosti stěžovatelem vymezených právních otázek v dovolání. Ústavní soud však vzhledem k obsahu ústavní stížnosti a podstatě přezkumu nepovažuje za účelné tyto závěry podrobněji rekapitulovat.

21. Městský soud ve vyjádření plně odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí. Má za to, že ústavní stížnost není důvodná.

22. K ústavní stížnosti se vyjádřila také vedlejší účastnice. Uvedla, že ústavní stížnost je nejen nedůvodná, ale i zjevně neopodstatněná. Podle ní byla újma stěžovateli způsobena nikoli výlučně v příčinné souvislosti s vazebním stíháním. Vedlejší účastnice odkázala na revizní posudek, který také předložila jako důkaz v řízení před obecnými soudy. Z něj podle ní plyne, že stěžovateli nemělo být přiznáno žádné bolestné, a že horní hranice odškodnění za ztížení společenského uplatnění měla být nižší, než podle znaleckého posudku, ze kterého vycházely obecné soudy.

23. Ústavní soud již z důvodu procesní ekonomie nezasílal vyjádření účastníků a vedlejší účastnice k replice stěžovateli s ohledem na výrok nálezu. Obsah zaslaných vyjádření se navíc překrývá s tvrzeními, k nimž se již stěžovatel několikrát vyjadřoval v průběhu řízení před obecnými soudy.

V. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

24. Ústavní soud nejprve přezkoumal náležitosti ústavní stížnosti a shledal, že byla podána včas a osobou oprávněnou. Stěžovatel je v souladu s § 30 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, zastoupen advokátem. Ústavní stížnost rovněž není nepřípustná ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

VI. Posouzení ústavní stížnosti

25. K posouzení věci si Ústavní soud vyžádal také spis Obvodního soudu pro Prahu 2 vedený pod sp. zn. 14 C 163/2015 a spis Městského soudu v Praze vedený pod sp. zn. 3 T 3/2013. Na základě obsahu ústavní stížnosti, napadených rozhodnutí, spisu a vyjádření účastníků a vedlejší účastnice dospěl Ústavní soud k závěru, že je ústavní stížnost důvodná.

VI./a K povaze nároku stěžovatele

26. Ústavní soud považuje za důležité na prvním místě shrnout, jaká je povaha nároku stěžovatele. Závěr o povaze nároku totiž přímo souvisí s tím, jaká základní práva stěžovatele mohla být porušena (zda pouze čl. 7, anebo i čl. 36 odst. 3 Listiny).

27. Nejprve je třeba vyjasnit, zda lze v případě vazby následované zproštěním obžaloby vůbec hovořit o „nezákonné vazbě“ (jak činí obecné soudy v napadených rozhodnutích). Ustanovení § 9 OdšZ, podle kterého byl posouzen případ stěžovatele, totiž vymezuje v rámci odpovědnosti za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím zvláštní kategorii rozhodnutí, která v pravém smyslu nezákonná nejsou (srov. Vojtek, P. § 9. In: Vojtek, P., Bičák, V. Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 118, marg. č. 1.). Odškodnění podle § 9 OdšZ tedy jednotlivci plyne přesto, že rozhodnutí o vazbě není zrušeno pro nezákonnost. Jedná se proto o situaci

odlišnou od té, kdy by od počátku vůbec nebyly splněny podmínky vazby podle trestního řádu. Ústavní soud proto vazbu stěžovatele za nezákonnou v tomto nálezu neoznačuje.

28. Potud se problém mohl zdát být čistě terminologický. Související otázkou však je, zda je rozhodnutí o vazbě podle § 9 OdšZ zároveň „nezákonným rozhodnutím“, a tedy, zda spadá pod rámec čl. 36 odst. 3 Listiny, podle kterého má každý právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným (a nikoli zákonným) rozhodnutím. Judikatura Ústavního soudu je přitom v tomto smyslu poněkud nesjednocená.

29. Na straně jedné, z nálezu sp. zn. II. ÚS 596/02 ze dne 5. 5. 2004 plyne, že rozhodnutí o vazbě podle § 9 OdšZ není nezákonným rozhodnutím ve smyslu čl. 36 odst. 3 Listiny. Ústavní soud v tomto nálezu uvedl, že § 9 OdšZ je „pouhým“ vyšším zákonným standardem, což potvrdil také např. v nálezech sp. zn. II. ÚS 1612/09 ze dne 23. 2. 2010, Pl. ÚS 11/10 ze dne 6. 9. 2011 nebo III. ÚS 2062/18 ze dne 22. 10. 2018. Uvedené závěry lze podpořit i systematickým výkladem OdšZ, který v § 7 a 8 hovoří o nezákonném rozhodnutí, z nichž následně pod separátním nadpisem vyděluje právě specifická rozhodnutí, která jsou odškodňována podle § 9 až 12.

30. Na druhou stranu však Ústavní soud paralelně zastává přístup, podle kterého spadá do rámce čl. 36 odst. 3 Listiny např. odškodňování za trestní stíhání, které nedospěje k odsouzení (srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 35/09 ze dne 6. 12. 2011 nebo II. ÚS 590/08 ze dne 17. 6. 2008). Přitom i takové trestní stíhání by bylo pohledem některých výše citovaných nálezů možné považovat za „zákonné“, jelikož nedochází k formálnímu zrušení daných rozhodnutí, která jsou následně odškodňována. Tohoto rozporu si všímá i komentářová literatura, která taktéž nedává jasnou odpověď na to, zda je odškodňování podle § 9 OdšZ součástí ústavně garantovaného práva zaručeného čl. 36 odst. 3 Listiny (srov. Husseini, F., Kopa, M. Čl. 36. In: Husseini, F., Bartoň, M., Kokeš, M., Kopa, M. a kol. Listina základních práv a svobod. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 274.).

31. Ústavní soud si je vědom uvedených nesrovnalostí. Podstatou tohoto nálezu je však přiměřenost výše odškodnění pohledem čl. 7 Listiny. Vzhledem k tomu, že Ústavní soud vyhověl této ústavní stížnosti právě pro porušení čl. 7 Listiny, nezabýval se již souladností napadených rozhodnutí s čl. 36 odst. 3 Listiny. Čl. 7 Listiny je tedy jediným relevantním ústavním kritériem tohoto nálezu, jak bude podrobněji uvedeno níže.

VI./b Obecně k ústavnímu principu tzv. plné náhrady újmy

32. Základním východiskem pro posuzování ústavnosti výše odškodnění, a tedy i pro posouzení této ústavní stížnosti, je princip tzv. plné náhrady újmy.

33. Podle čl. 7 odst. 1 Listiny je zaručena nedotknutelnost osoby a jejího soukromí. Tím je chráněna tělesná a duševní integrita člověka, jejíž základní součástí je zdraví jednotlivce. Zásahem do zdraví je způsobení zranění, způsobení či zhoršení choroby, a to i choroby, resp. poruchy psychické, ale i pouhé způsobení bolesti (srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 2379/08 ze dne 9. 7. 2009, III. ÚS 2253/13 ze dne 9. 1. 2014 a I. ÚS 1010/22 ze dne 8. 3. 2023).

34. Aby byla ochrana práva na tělesnou a duševní integritu podle čl. 7 odst. 1 Listiny skutečná a účinná, je původce újmy povinen ji plně nahradit. Z práva na ochranu tělesné a duševní integrity podle čl. 7 odst. 1 Listiny tedy plyne princip plné náhrady majetkové i nemajetkové újmy tomu, kdo utrpěl újmu na zdraví, někdy též označovaný jako princip

plného odškodnění (srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 2930/13 ze dne 11. 11. 2014, bod 42; sp. zn. I. ÚS 2315/15 ze dne 12. 4. 2016, bod 65; z komentářové literatury srov. např. Kratochvíl, J. In: Kühn, Z., Kratochvíl, J., Kmec, J., Kosař, D. a kol.: Listina základních práv a svobod. Velký komentář. Praha: Leges, 2022, s. 423-426).

35. Popsané závěry platí nejen v horizontálních vztazích mezi jednotlivci navzájem. Platí samozřejmě také ve vztazích vertikálních mezi jednotlivcem a státem, a to i v případech, kdy odškodnění není součástí ústavně garantovaného práva podle čl. 36 odst. 3 Listiny. Způsobí-li stát jednotlivci újmu, kterou zasáhne do jeho tělesné a duševní integrity, často z povahy věci není možné zajistit nápravu uvedením do původního stavu. Právě proto je princip plné náhrady újmy natolik důležitý. Je-li uvedení do původního stavu nemožné (či možné jen s neúměrnými obtížemi), je naprosto esenciální poskytnout jednotlivci alespoň takové odškodnění, které mu pomůže vést důstojnější život.

36. Z hlediska plného odškodňování újmy navíc nelze odhlédnout ani od časového faktoru. Jinak řečeno, soudy musí při rozhodování o odškodnění vnímat, kdy se poškozený skutečně odškodnění domůže. Je-li totiž jednotlivci způsobena újma na zdraví, ať už psychickém nebo fyzickém, jeho další život bývá mnohdy spojen s neočekávanými výdaji a náklady. Právě proto z judikatury Ústavního soudu plyne, že veřejná moc je podle principu plné náhrady újmy také povinna umožnit poškozenému efektivní vymáhání nároků z poškození osobnostních práv co nejrychleji po vzniku újmy (nález sp. zn. II. ÚS 2149/17 ze dne 10. 12. 2019).

VI./c Princip plné náhrady újmy a možnost přiměřeného zvýšení odškodnění podle § 7 odst. 3 vyhlášky

37. Z hlediska obecných východisek dále Ústavní soud považuje za důležité přiblížit aplikaci principu plné náhrady újmy v kontextu § 7 odst. 3 vyhlášky, který byl v případě odškodnění stěžovatele použit (na základě přechodného ustanovení § 3079 odst. 1 obč. zák. a § 444 starého obč. zák.).

38. Podle § 7 odst. 3 vyhlášky může soud ve zvlášť výjimečných případech hodných mimořádného zřetele přiměřeně zvýšit částku odškodnění, stanovenou podle vyhlášky. Ústavní soud se k otázce nároků plynoucích z § 7 vyhlášky opakovaně vyjádřil. Jeho závěry lze shrnout tak, že obecný soud má při použití úvahy o aplikaci § 7 odst. 3 vyhlášky široký prostor pro vlastní úvahu, což plyne z neurčitosti právního pojmu, který je v tomto ustanovení obsažen (srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 501/13 ze dne 1. 10. 2014).

39. Z toho plyne, že prostor pro ústavní přezkum přiměřenosti, respektive přiměřenosti zvýšení odškodnění je značně omezený. Ústavnímu soudu jako soudnímu orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) nepřísluší stanovit, v jaké konkrétní výši by odškodnění mělo být přiznáno. Z hlediska ochrany ústavnosti jde výhradně o to, aby přiznaná výše odškodnění byla 1) založena na objektivních a rozumných důvodech a 2) aby mezi touto přiznanou výší a způsobenou škodou (újmou) existoval vztah přiměřenosti (srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 2955/10 ze dne 29. 3. 2012, IV. ÚS 3122/15 ze dne 2. 2. 2016 a III. ÚS 350/03 ze dne 29. 9. 2005).

40. Posuzování přiměřenosti odškodnění přitom nevyplývá jen ze specifických okolností případu. Plyne také z ekonomického kontextu doby přiznání odškodnění. Proto i v situaci, kdy soudy na základě přechodných ustanovení obč. zák. postupují podle staré právní úpravy (tedy podle starého obč. zák. a vyhlášky), nelze odhlédnout ani od Metodiky Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (srov. nález sp. zn.

I. ÚS 2221/22 ze dne 2. 5. 2023, bod 29, implicitně též viz nález sp. zn. I. ÚS 1010/22 ze dne 8. 3. 2023, body 22-29).

41. Čas hraje tím větší roli, pokud je o odškodnění rozhodováno s velkým časovým odstupem od zrušení systému bodového ohodnocení podle vyhlášky. Ústavní soud totiž opakovaně upozornil na problematičnost tehdejší právní úpravy z hlediska ústavního (např. nález sp. zn. IV. ÚS 3122/15, bod 21-25). Lze tedy říci, že s každým dalším rokem je přísně formalistický postup podle vyhlášky méně a méně vhodným a legitimním.

42. Právě problematická konstrukce bodového hodnocení ostatně vedla ke zrušení vyhlášky s účinností obč. zák. od 1. 1. 2014. Následně došlo k celkové koncepční změně právní úpravy odčinění újmy na zdraví, která stanovení konkrétní výše zcela ponechává na posouzení soudu (§ 2958 obč. zák.). Jako nezávazné vodítko byla následně Nejvyšším soudem vydána právě výše zmíněná metodika.

43. Široká míra diskrece obecných soudů daná ustanovením § 7 odst. 3 vyhlášky tedy zároveň přináší širokou škálu možností, jak výslednou výši odškodnění přizpůsobit okolnostem konkrétního případu, tak aby bylo dosaženo souladu s principem plné náhrady újmy. Ústavní soud např. v minulosti již dovedl možnost obecných soudů vyhlášku vůbec neaplikovat jako protiústavní v daném případě. Za takové situace pak bylo možné rozhodnutí založit výhradně na okolnostech konkrétní věci (nález sp. zn. Pl. ÚS 50/05 ze dne 16. 10. 2007). Ačkoli při posuzování přiměřenosti odškodnění, respektive jeho zvýšení podle § 7 odst. 3 vyhlášky, musí být Ústavní soud zdrženlivý, jeho zásah vyloučen není. V minulosti již ostatně Ústavní soud vícekrát k zásahu přistoupil (nálezy sp. zn. I. ÚS 501/13, IV. ÚS 3122/15).

VI./d Použití obecných východisek na případ stěžovatele

44. Ústavní soud konstatuje, že ve světle všech uvedených hledisek dospěl k závěru o protiústavnosti napadených rozhodnutí. Výše odškodnění je ve zjevném a extrémním nepoměru k závažnosti újmy, která stěžovateli byla způsobena v příčinné souvislosti s výkonem vazby. Obecné soudy tak porušily čl. 7 odst. 1 Listiny, který zaručuje nedotknutelnost osoby a jejího soukromí a chrání zdraví jako součást fyzické integrity člověka.

45. Ačkoli stěžovatel v ústavní stížnosti nebrojí proti rozhodnutí obvodního soudu, Ústavní soud musí právě i jeho rozhodnutí zkoumat. Závěry z něj plynoucí totiž následně formalisticky převzal a potvrdil městský a Nejvyšší soud v napadených rozhodnutích.

46. Stěžovatelův případ je zcela raritní, což konstatoval i sám obvodní soud s odkazem na závěry znalkyně. V bodě 18 odůvodnění obvodní soud odkazoval na znalkyni v tom smyslu, že přiznání invalidního důchodu třetího stupně v důsledku posttraumatické stresové poruchy vzniklé v příčinné souvislosti s výkonem vazby je situací naprosto výjimečnou. Ze znaleckého posudku vypracovaného dne 7. 6. 2021 (č. l. 302) vyplývá, že v důsledku vazby se stěžovatel začal bát lidí, má stavy úzkosti, deprese, prožívá nechutenství, bolesti žaludku, stal se nesoběstačným atd. Soud poukázal i na to, že, pokud by to bylo možné, znalkyně by stěžovateli přiznala vyšší odškodnění, než je podle vyhlášky umožněno, rovněž s ohledem na nízký věk stěžovatele.

47. Do výsledné částky odškodnění se však všechny tyto úvahy nepromítly. Ačkoli hodnotu lidského života, respektive jeho znesnadnění, nelze spolehlivě ocenit, je možné alespoň identifikovat případy, kdy výše odškodnění zcela zjevně neodpovídá dopadu,

který na život osoby měla způsobená újma. Právě to je případ stěžovatele. Ústavní soud stěžovateli přeje zlepšení jeho psychického i fyzického stavu, a tedy aby se nenaplnila jeho slova z ústavní stížnosti, že mu výkon vazby *de facto* zničil život. Je však nutné přisvědčit mu, že obtíže, které se u něj po výkonu vazby rozvinuly, jeho život opravdu převrátily naruby a výrazně ztížily, a to ve velmi mladém věku kolem 25 let.

48. Žádná částka patrně tyto důsledky nebude schopna plně kompenzovat. V souladu s výše popsáním ústavním principem plné náhrady újmy je však nutné stěžovateli poskytnout alespoň takové odškodnění, které se jeví slušným, důstojným a rámcově přiměřeným. Částka ve výši 448 080 Kč takovým odškodněním není.

49. Ústavní soud vnímá, že nelze zcela předejít situacím, kdy jsou naplněny zákonné podmínky vazby u určité osoby, avšak následně je tato osoba zproštěna obžaloby. Jedná se o situace, které jsou nevyhnutelnou součástí systému trestního práva. Nelze tedy mluvit o jakémsi selhání systému. Selháním je však způsob, jakým se stát k odškodnění újmy způsobené stěžovateli postavil. Dojde-li skutečně v důsledku vazby k takto intenzivní újmě, stát se k jejímu odškodnění musí „postavit čelem“, čehož součástí je, aby přiznaná částka byla v mezích slušnosti.

50. Je-li totiž vazba, po které je obviněný zproštěn obžaloby, nevyhnutelným (občasným) důsledkem fungování systému trestního práva, musí tento systém zároveň požívat určité důvěry. Důvěru systém čerpá mj. i z toho, že v případě, kdy se „zmýlí“, dá jednotlivci najevo, že svůj omyl bere vážně. Výše odškodnění je jedním z hlavních způsobů, jak vážnost situace a jejích důsledků dát najevo, a jak jednotlivci umožnit se vznikli újmu po zbytek života bojovat.

51. Obvodní soud jasně uvedl, že nebýt vazby, k posttraumatické stresové poruše by u stěžovatele nedošlo. Ústavní soud v této souvislosti zdůrazňuje, že prokazování příčinné souvislosti není předmětem tohoto řízení před Ústavním soudem. Proto jsou nerozhodné námítky vedlejší účastnice, která závěry obecných soudů ohledně příčinné souvislosti rozporuje. Činí tak s odkazem na „expertní lékařský posudek“, který v řízení před obecnými soudy předložila jako listinný důkaz. S tímto důkazem se však obecné soudy spolehlivě vypořádaly (konkrétně např. obvodní soud v bodě 20 odůvodnění).

52. Obvodní soud dále uvedl, že vyhláška neumožňuje plně zohlednit trvalé následky, které u žalobce byly vyvolány v mladém věku, neboť je v podstatě zcela vyřazen jak z běžného sociálního a pracovního života, tak i obvyklých každodenních úkonů. Uvedl také, že se jedná o „*skutečně výjimečný případ*“. Na základě takto výjimečných závěrů navýšil obvodní soud odškodnění pouze dvojnásobně nad částku, která plynula z úpravy podle vyhlášky. Soud tak učinil v době, kdy již vyhláška byla cca 8 let zrušena pro svoji i tehdejší nepřiměřenost (k tomu viz výše). Obvodní soud tedy pominul mj. i ekonomický kontext doby. Byť se odškodnění stěžovatele řídí starou právní úpravou, nelze odhlížet ani od metodiky Nejvyššího soudu a zásad přiměřenosti platných ke dni rozhodnutí, jak také Ústavní soud uvedl výše. Tím spíše, pokud se stěžovatel domohl odškodnění až po cca 10 letech od chvíle, kdy mu újma byla způsobena.

53. Ústavní soud si je plně vědom, že obecné soudy postupovaly v mezích účinných právních předpisů, a že dokonce zvýšily odškodnění „mimořádně“ dvojnásobně nad rámec toho, co plynulo z vyhlášky. I tak však došlo k porušení základních práv stěžovatele. Postup podle vyhlášky totiž nesmí popřít smysl a účel zákonné úpravy, kterým je přiznat odškodnění přiměřené okolnostem (srov. nálezn sp. zn. I. ÚS 2370/22). Ačkoli se zvýšení odškodnění podle § 7 odst. 3 vyhlášky dle textu tohoto ustanovení zdá

být na první pohled jako „mimořádné“, ve skutečnosti tak docela mimořádné není. Možnost „mimořádného“ zvýšení odškodnění dlouhodobě soudům pomáhala překonat právě nedůstojně nízké výše odškodnění plynoucí z prosté aplikace vyhlášky. Mimořádného zvýšení také soudy masivně využívaly, o čemž ostatně hovoří i judikatura Ústavního soudu (nález sp. zn. IV. ÚS 3122/15).

54. K tomu lze pro srovnání uvést příklady, kdy soudy mimořádně zvyšovaly odškodnění v případech, které jsou typově zjevně méně závažné, než případ stěžovatele. Soudy např. zvýšily odškodnění dvojnásobně i jen z toho důvodu, že žalobce se nemohl natolik jako dříve věnovat jízdě na kolečkových bruslích a lyžích, potápění či tanci, přičemž jeho pracovní schopnost nebyla dále omezena (viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2651/2015 ze dne 27. 4. 2017). Obdobně v jiných rozhodnutích potvrdil Nejvyšší soud, že mimořádné okolnosti podle § 7 odst. 3 vyhlášky mohou spočívat právě např. i ve snížení kvality dříve dosahovaných rekreačně sportovních výkonů. Soudy v tomto případě zvýšily základní ohodnocení mimořádně i na trojnásobek (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 929/2011 ze dne 4. 4. 2012, bod 29). V jiném případě žalobce, který utrpěl újmu ve věku 62 let, soud zvýšil odškodnění na 2,5 násobek a celkových 4 057 800 Kč (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 776/2022 ze dne 30. 3. 2023). Poměrně běžným je i zvýšení odškodnění za ztížení společenského uplatnění o sedminásobek, a to typicky v případě osob nižšího věku (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1491/2009 ze dne 22. 6. 2011).

55. Lze shrnout, že praxe mimořádného navyšování z důvodů, které by se při prostém čtení § 7 odst. 3 vyhlášky nemusely jevit až tak mimořádnými, byla běžnou již za účinnosti starého obč. zák. (viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1361/2021 ze dne 15. 12. 2021, bod 29).

56. Ústavní soud není oprávněn sám stanovit, jaká konkrétní výše odškodnění by mu v případě stěžovatele připadala přiměřená. Lze však pro ilustraci zjevné nepřiměřenosti přiznané výše odškodnění poukázat na to, jak by stěžovatelův případ byl (zjednodušeně) posouzen podle metodiky Nejvyššího soudu. Výpočet odškodnění za ztížení společenského uplatnění se odvozuje z tzv. výchozí rámcové částky. V době, kdy se stěžovatelův zdravotní stav ustálil, se výchozí rámcová částka pohybovala kolem 10 000 000 Kč. Výchozí rámcová částka je poté různými faktory procentuálně upravována pro účely stanovení finální částky odškodnění ztížení společenského uplatnění. Přitom se jedná o faktory, které by v případě stěžovatele jasně svědčily pro další zvyšování odškodného. Samy soudy konstatovaly vysokou procentuální míru ztížení společenského uplatnění stěžovatele. Stěžovatel byl aktivní v oboru programování, ve kterém měl zjevně potenciál dosahovat solidních výdělků, o čemž svědčí i potvrzení o příjmech, která jsou součástí spisu. K procentuálnímu zvyšování odškodného v souladu s metodikou Nejvyššího soudu dochází také v případě mladých lidí, což je též případ stěžovatele (srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1361/2021 ze dne 15. 12. 2021, bod 24 a 25).

57. Aniž by tedy bylo nutné (ba i vhodné), aby Ústavní soud vypočítával konkrétní částku, která by stěžovateli plynula podle metodiky, je zjevné, že by tato částka činila řádově miliony korun. Právě to představuje hrubý rámec pro představu, kde se v tomto případě pohybují ústavně garantované meze slušného, spravedlivého a důstojného odškodnění. Byť se odškodnění řídí starou právní úpravou, Ústavní soud má za to, že by výše odškodnění, vzhledem ke specifickým okolnostem, měla být řádově taková, jako by tomu bylo podle nové právní úpravy.

58. Je s podivem, že tento do očí bijící nepoměr nezhojil odvolací, ani dovolací soud, které zcela formalisticky potvrdily závěry obvodního soudu. Městský soud uvedl: „*Přiznané odškodnění za ztížení společenského uplatnění (...) považuje i odvolací soud ve shodě se soudem prvního stupně za přiměřené povaze následků a jejich předpokládanému vývoji, a to v rozsahu, v jakém jsou omezeny možnosti žalobce uplatnit se v životě a ve společnosti; (...)*.“ Nejvyšší soud se pak k přiměřenosti výše odškodnění vyjádřil následovně: „*Odvolací soud (aprobováním náležitě zjištěného skutkového stavu a na něj navazujícího právního posouzení věci soudem prvního stupně) dospěl k judikatuře korespondující konkluzi o přiměřené výši náhrady za ztížení společenského uplatnění, který vychází z odborných závěrů (...), založených na individuálních okolnostech případu definovaných nízkým věkem žalobce, v němž u něj posttraumatická stresová porucha vznikla, a následky onemocnění, jež jej vyloučilo z perspektivního pracovního a společenského života*“. Citované závěry, při vědomí toho, jaké důkazy o zdravotním stavu stěžovatele měly soudy k dispozici, považuje Ústavní soud za těžko pochopitelné a svědčící o absenci citu pro rozhodovanou věc.

VII. Závěr

59. Lze tedy shrnout, že optikou ústavního principu plné náhrady újmy a dalších kritérií popsaných v tomto nálezu, je nutné výši odškodnění, která byla stěžovateli přiznána, označit za zcela nepřiměřeně nízkou a rozpornou s principem plné náhrady újmy. Tím bylo porušeno základní právo stěžovatele na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí podle čl. 7 odst. 1 Listiny. Obecné soudy, byť postupovaly podle staré právní úpravy, měly vícero možností, jak stěžovateli přiznat spravedlivou výši odškodnění, aniž by se musely odchylovat od zákona či vytvářet jiné „tvůrčí“ řešení. Ústavní soud znovu připomíná možnost nepoužít vyhlášku jako *in concreto* protiústavní. Ani toto řešení však soudy nemusely nutně volit. Stačilo odškodnění podle § 7 odst. 3 vyhlášky přiměřeně zvýšit tak, aby alespoň rámcově odpovídalo tomu, co si stěžovatel vytrpěl a co si pravděpodobně ještě vytrpí (být Ústavní soud stěžovateli přeje, aby tomu tak nebylo a aby se jeho stav nadále již jen zlepšoval).

60. Věc se vrací k projednání před obecnými soudy, konkrétně do fáze odvolacího řízení. Městský soud (popř. Nejvyšší soud) bude při novém rozhodování povinen respektovat závazné právní názory Ústavního soudu z tohoto nálezu. O odškodnění stěžovatele musí být rozhodnuto tak, aby výsledná částka vyhovovala ústavnímu principu plné náhrady újmy, tedy aby skutečně odrážela újmu, která stěžovateli byla způsobena.

61. Ústavní soud z výše uvedených důvodů zrušil napadená rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Poučení: Proti nálezu Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 20. prosince 2023

Pavel Šámal, v. r.
předseda senátu

Za správnost vyhotovení:
Lenka Kubacká